



پایان روزهای خوش تولید کنندگان

# شیرجه قیمت نفت

محمد رضا خدرلو

اعتقاد کارشناسان، کمبودهای احتمالی پس از توفان را جبران کرده و آرامش بیشتری به بازار خواهد بخشید. ذخایر استراتژیک ایالات متحده، مجموعه‌ای از حفره‌های زیرزمینی برای ذخیره نفت خام هستند. بر اساس آمار وزارت انرژی آمریکا، موجودی این ذخایر، روز دوم آوریل سال ۲۰۰۸، بیش از ۷۰۰ میلیون بشکه نفت بوده است. توفان گوستاو، خاطرات توفان‌های کاترینا و ری‌تای سال ۲۰۰۵ در آمریکا را در ذهن‌ها زنده کرد. در این توفان‌ها بیش از ۱۶۵ سکو از ۴ هزار سکوی نفتی مناطق توفان‌زده، ویران شدند. به دنبال این فرآیند کاهشی بهای نفت در بازارهای جهانی در حال رسیدن به مرز ۱۰۰ دلار و با حتی کمتر از آن است. روز جمعه ۱۵ شهریور ۱۳۸۷ قیمت هر

بشکه نفت ۲۰۰۸ میلادی روزانه ۱/۲۷ میلیون بشکه رشد خواهد داشت که این رقم ۴۶۰ هزار بشکه کمتر از پیش‌بینی قبلی این سازمان است. تقاضای نفت کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی نیز امسال با ۳۲۰ هزار بشکه کاهش به کمتر از ۴۸/۹ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. بهای نفت در معاملات بین‌المللی کاهش یافته است. کارشناسان، برداشت آمریکا از ذخایر نفتی استراتژیک خود و آرام‌تر شدن اوضاع پس از توفان "گوستاو" در این کشور، را دلیل کاهش قیمت نفت می‌دانند. ایالات متحده اعلام کرد که ۲۵۰ هزار بشکه از ذخایر نفتی استراتژیک خود را وارد بازار خواهد کرد. تصمیمی که به

سه رقمی شدن قیمت جهانی نفت در یک سال گذشته بسیاری از معادلات قدیمی را بر هم زد و اقتصاد جهان را به چالش کشید به طوری که هم‌اکنون مدیریت بحران گرانی نفت تبدیل به اصلی‌ترین مشکل دنیای سیاست شده است. این موضوع تاجایی ادامه پیدا کرده است که مناقشات اخیر روسیه و غرب را در گرجستان و اوستیای جنوبی بر سر منابع نفت و تامین انرژی قلمداد کرده‌اند.

سازمان بین‌المللی انرژی، در تازه‌ترین گزارش خود اعلام کرده است که کاهش رشد اقتصادی آمریکا و سایر کشورهای صنعتی موجب کاهش رشد تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۰۸ خواهد شد. کاهش تقاضای جهانی نفت در سال ۲۰۰۸، از سال ۲۰۰۱ تا کنون

شاخص های اقتصادی کشورهای اصلی مصرف کننده نفت دارد و آمار مربوط به سه ماهه سوم سال میلادی جاری به طور کامل هنوز اعلام نشده است. به گفته این استاد دانشگاه به نظر می رسد مشکلات مربوط به بازار پولی در کشورهای اصلی مصرف کننده نفت به دلیل زیان های زیاد بانک های اروپایی و آمریکایی ناشی از وصول نشدن اقساط وامهایشان در یک سال گذشته، هنوز حل نشده است و به نظر می رسد قریب همین زیان ها در یک سال آینده به زیان های قبلی اضافه شود.

وی تصریح می کند، این آمار می تواند هنوز هم به عنوان عاملی برای انتقال و سرازیر شدن وجوه کلان از نقدینگی به بورس ها از جمله بورس نفت شود. گرچه در وضعیت کنونی پیش بینی می شود، ورود بخشی از این وجوه به معاملات بورس فلزات گرانبها در چند ماه آینده بیشتر باشد.

غنیمی فرد با اشاره به اینکه در میان مدت کاهش قیمت نفت وجود دارد، اما این روند کلی و بلندمدت نخواهد بود و اطلاعات بازار جهانی سرمایه و پول حاکی از آن است که این نوسان ها اصلاح خواهد شد و به سمت افزایش می رود.

باتایید براینکه چنانچه تاریخ حدود دو دهه قبل بازار نفت تکرار شود، باید منتظر کاهش قیمت ها در دو سه ماه آینده به علت برگزاری انتخابات ریاست جمهوری امریکا باشیم. وی با اشاره به اینکه وضعیت اقتصادی امریکا و اکثر کشورهای اصلی مصرف کننده نفت می تواند روند نزولی را تشدید کند، تصریح میکند مگر آنکه شاخص های اعلامی بعدی اقتصاد این کشورها روند بهبود اقتصادی در این کشورها را نشان دهد. عضو هیات علمی دانشگاه صنعت نفت در خصوص اینکه کاهش قیمت های نفت چه تاثیری بر اقتصاد کشورهای وابسته به نفت خواهد داشت معتقد است که کشورهایی از جمله ایران که اقتصاد آنها از منبع اصلی درآمد

نشست کشورهای عضو اوپک در سطح وزیر در وین بر آن است تا سیاست افزایش تولید را دوباره مورد بررسی و تجدید نظر قرار دهد. از طرف دیگر عدم آسیب تاسیسات تولید نفت خلیج مکزیک در توفان گوستاو، نگرانی از افت تولید نفت خام در بازارهای بین المللی و افزایش ارزش دلار باعث کاهش شدید بهای نفت شد و بهای نفت در بازار نیویورک به پایین ترین سطح در ۵ ماه گذشته رسید. در همین حال دیدگاه ها نسبت به تغییرات قیمت نفت متفاوت است به عنوان مثال عضو هیات علمی دانشگاه صنعت نفت معتقد است که کاهش قیمت نفت روند کلی و بلندمدت نخواهد بود و اطلاعات بازار جهانی سرمایه و پول حاکی از آن است که این نوسان ها خود را اصلاح خواهند کرد و قیمت نفت روند افزایشی خواهد داشت. دکتر "حجت الله غنیمی فرد" که در حال حاضر معاون سرمایه گذاری مدیرعامل شرکت نفت است، در جایگاه خود به عنوان عضو هیات علمی دانشگاه صنعت نفت در ارتباط با وضعیت اقتصاد جهانی و بازار نفت نظراتی دارد. وی در خصوص کاهش بهای نفت می گوید: در حال حاضر وضعیت اقتصادی امریکا تنها عامل کاهش بهای نفت نیست، بلکه شاخص های اقتصادی بخشی از کشورهای اصلی مصرف کننده نفت در اروپا نیز حاکی از کاهش رشد اقتصادی این کشورها در سال جاری است. غنیمی فرد با اشاره به اینکه کاهش بهای نفت برای یک دوره دو تا سه ماهه با نزدیک شدن به انتخابات ریاست جمهوری امریکا از قبل پیش بینی می شد می افزاید: بالاترین سقف قیمت های نفت خام در بازارهای جهانی در ماه ژوئیه سال جاری بود و کاهش قیمت نفت در اوت نسبت به ماه از قبل هم قابل پیش بینی بود. وی در خصوص اینکه پیش بینی می شود که کف قیمت های نفت تا چه سطحی باشد، می گوید: پیش بینی آن نیاز به اعلام آخرین

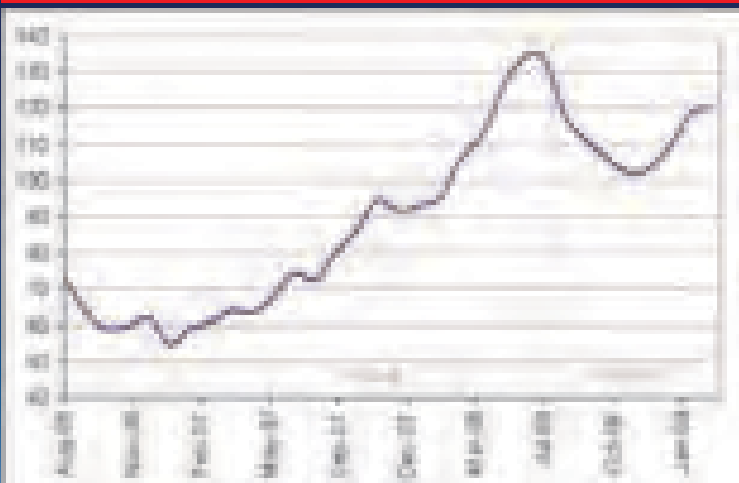
بشکه نفت به کمتر از ۱۰۷ دلار رسید. دو ماه پیش این قیمت ۱۴۵ دلار بود. میانگین بهای نفت اوپک نیز به زیر ۱۰۳ دلار سقوط کرده است. در این میان کارشناسان پیش بینی می کنند که روند سقوط بهای نفت ادامه خواهد یافت. انستیتوی اقتصاد جهانی در هامبورگ پیش بینی می کند که در درازمدت بهای نفت به سطح حدود ۸۵ دلار برسد. مدیر سابق شرکت نفتی بریتیش پترولیوم در آلمان به روزنامه "دی ولت" گفته است کاهش بهای نفت تا سطح ۴۰ دلار در بشکه نیز امکانپذیر است. گروهی از کارشناسان آمریکایی نیز اعلام کرده اند که روند نزولی قیمت این کالا در بازارهای جهانی دست کم تا پایان سال ۲۰۰۸ ادامه خواهد داشت و از ژانویه سال ۲۰۰۹ این احتمال وجود خواهد داشت که قیمت دوباره به آرامی رو به افزایش برود. نمودار یک پیش بینی این گروه از تحلیلگران مسایل نفتی را در مورد قیمت نفت پایه امریکا تا پایان ماه ژانویه ۲۰۰۹ نشان می دهد:

### دلایل کاهش قیمت

انستیتوی اقتصاد جهانی در هامبورگ معتقد است در حال حاضر تقویت ارزش دلار بیشترین فشار را بر قیمت جهانی نفت وارد می آورد. مدیر سابق بریتیش پترولیوم در آلمان دلیل خوش بینی خود بر ادامه ی کاهش قیمت نفت را با پایین بودن بهای تولید نفت توضیح می دهد. او می گوید، بهای تولید هر بشکه همانند آغاز دهه ی جاری، زیر ۲۰ دلار برای هر بشکه است. علاوه بر این بازار جهانی به قدر کافی از نفت اشباع است و کمبودی در این زمینه احساس نمی شود. اما آهنگ ادامه دار کاهش بهای نفت، دلایل دیگری نیز دارد. از جمله کندی آهنگ رشد اقتصادی در دو کشور مصرف کننده ی عمده ی نفت در جهان، یعنی ایالات متحده امریکا و چین. هم اکنون تقاضا برای نفت هم در چین و هم در ایالات متحده ی امریکا کاهش پیدا کرده است. در روزهای اخیر نیز پایان نسبتاً آرام توفان گوستاو که مهمترین میادین استخراج نفت امریکا در مسیر آن قرار داشت، بازار نفت را از هیجان انداخته و به کاهش قیمت آن کمک کرده است. با این حال غلامحسین نوذری، وزیر نفت ایران اظهار داشته است که همراه با فرا رسیدن فصل زمستان و افزایش نیازمندی انتظار می رود که قیمت جهانی نفت تا حدی نسبتاً منطقی افزایش یابد. به اعتقاد وی افزایش تولید نفت در عربستان سعودی و کاهش درخواست جهانی به نفت باعث شد که قیمت بین المللی نفت از ۱۴۷/۲۷ دلار در هر بشکه در ماه ژوئیه به ۱۱۵ دلار کنونی پایین بیاید. وی افزود: ۱۰۰ دلار در هر بشکه پایین ترین محدوده بهای منطقی جهانی برای نفت است. غلامحسین نوذری می گوید که

مدیر سابق  
شرکت نفتی  
بریتیش  
پترولیوم  
در آلمان به  
روزنامه ی "دی  
ولت" گفته است  
کاهش بهای  
نفت تا سطح ۴۰  
دلار در بشکه نیز  
امکانپذیر است.

نمودار ۱ پیش بینی روند قیمت نفت تا ژانویه ۲۰۰۹



نفت تغذیه می شود به ویژه در سال جاری با افزایش قیمت نفت با تورم قیمت کالاها و خدمات وارداتی مواجه بودند. به گفته غنیمی فرد، به طور معمول کاهش قیمت نفت با یک فاصله زمانی در قیمت کالا و خدمات وارداتی اثر خود را نشان خواهد داد و به نظر می آید کاهش قیمت نفت می تواند کاهش قیمت کالا و خدمات وارداتی ایران را بدنبال داشته باشد و بخشی از تورم داخلی که به دلیل تورم وارداتی تشدید شده بود را کاهش دهد.

### محدودیت ظرفیت پالایشگاه ها

در حال حاضر ظرفیت پالایش فرآورده های نفتی در سطح جهان به ویژه در ایالات متحده آمریکا بسیار محدود است. از سال ۱۹۷۶ به این سوی هیچ پالایشگاه جدیدی در آمریکا احداث نشده است و در حال حاضر تنها ۱۴۹ پالایشگاه با ظرفیت تولید ۱۷/۴ میلیون بشکه در روز در این کشور نفتی فعالیت می کنند. واقعیت این است که احداث یک پالایشگاه آنقدر هزینه بر است که استهلاک سرمایه اولیه در بهترین شرایط بین ۱۵ تا ۲۵ سال زمان نیاز دارد. یعنی برای جبران هزینه های احداث یک پالایشگاه پیشرفته باید آن پالایشگاه سال ها به تولید پردازد تا به نقطه سر به سر برسد و پس از آن به سود آوری، البته در شرایطی که قیمت نفت بالا باشد این دوره زمانی و مدت انتظار کاهش پیدا می کند اما با توجه به این واقعیت که جهان تنها برای ۲ تا سه دهه آینده نفت خواهد داشت؛ سرمایه گذاری در زمینه ساخت پالایشگاه منطقی و اقتصادی به نظر نمی رسد. بر اساس پیش بینی های به عمل آمده در آمریکا از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۰ منابع نفتی این کشور روبه کاهش خواهد گذاشت و سرمایه گذاری برای افزایش توان پالایشگاهی امری غیر اقتصادی خواهد بود. این امر برای بیشتر کشورهای نفتی جهان صادق است به همین خاطر نوعی محدودیت جهانی در زمینه ظرفیت پالایشگاهی به چشم می

خورد که نتیجه آن محدودیت و حتی کاهش عرضه فرآورده های پالایشگاهی خواهد بود. البته محدودیت و کاهش عرضه نیز در تغییر قیمت ها بی تاثیر نخواهد بود.

### سود آوری نفت ۱۰۰ دلاری:

بر اساس اطلاعات منتشر شده از سوی وزارت نفت کشور کویت؛ در صورتی که بهای جهانی هر بشکه نفت در سطح ۱۰۰ دلار تثبیت شود میزان سود آوری هر بشکه نفت هر یک از کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس نیز متفاوت خواهد بود. به عنوان مثال در صورتی که قیمت تمام شده یک بشکه نفت خام کویت ۲۰ دلار باشد این کشور با فروش نفت خود به قیمت ۱۰۰ دلار برای هر بشکه بالغ بر ۴۸۸ درصد سود می کند. جدول زیر درصد سود آوری هر بشکه نفت را در شرایطی که به قیمت ۱۰۰ دلار فروخته شود نشان می دهد:

درصد سود آوری هر بشکه نفت خام بر اساس قیمت ۱۰۰ دلار	
کشور	درصد سود آوری
کویت	۴۸۸
امارات	۳۰۰
عربستان سعودی	۲۳۳
قطر	۲۳۳
بحرین	۱۵۰
عمان	۱۵۰

در عین حال بیشتر کشورهای عضو اوپک نیز حداقل قیمت منصفانه هر بشکه نفت را ۱۰۰ دلار می دانند و تلاش می کنند تا قیمت به کمتر از آن تنزل پیدا نکند.

### نکات مهم:

روز سوم ژوئیه قیمت هر بشکه نفت خام وست تگزاس اینترمدیت به ۱۴۵ دلار رسید. این قیمت در ماه آگوست به ۱۲۰ دلار تنزل یافت. میانگین بهای این نوع نفت در سال

۲۰۰۷ به رقم ۷۲ دلار در هر بشکه رسیده بود. پیش بینی می شود میانگین بهای هر بشکه نفت خام وست تگزاس اینترمدیت در سال جاری به ۱۱۹ دلار و در سال ۲۰۰۹ به ۱۲۴ دلار برسد.

کاهش قیمت نفت باعث شده است تا قیمت خرده فروشی گازوئیل و بنزین در بیشتر کشورها تنزل پیدا کند.

میزان تولید نفت توسط کشورهای عضو اوپک در سه ماهه سوم سال ۲۰۰۸ به ۳۲/۹ میلیون بشکه در روز رسید. این میزان تولید در مقایسه با سه ماهه دوم همین سال ۶۰۰ هزار بشکه در روز افزایش نشان می دهد که تنها ۴۰۰ هزار بشکه از آن مربوط به افزایش تولید عربستان سعودی است!

بر اساس اعلام آژانس انرژی ایالات متحده آمریکا میزان مصرف نفت خام در کشورهای مختلف جهان از جمله آمریکا و چین در سال ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ طبق نمودار زیر پیش بینی شده است که به طور کلی از کاهش برخوردار خواهد بود و کاهش مصرف در آمریکا محسوس تر از سایر مناطق جهان پیش بینی می شود:

آژانس انرژی ایالات متحده آمریکا پیش بینی کرده است که در سال ۲۰۰۹ کشورهای حاشیه دریای خزر، آمریکای شمالی و آمریکای لاتین بیش از سال ۲۰۰۸ نفت تولید و عرضه خواهند کرد این در حالی است که بر همین اساس اوپک از میزان تولید نفت خود خواهد کاست:

بر اساس اطلاعات منتشر شده از سوی دبیرخانه سازمان اوپک؛ کشورهای ایران، لیبی و ونزوئلا از ماه آوریل ۲۰۰۸ اقدام به کاهش تولید نفت کرده اند. البته تولید نفت در نیجریه نیز بنا به دلایلی مانند نا آرامی های سیاسی کاهش داشته است اما کشورهای عربی حوزه خلیج فارس بر میزان تولید خود افزوده اند.

### تاثیر کاهش قیمت نفت بر صنایع

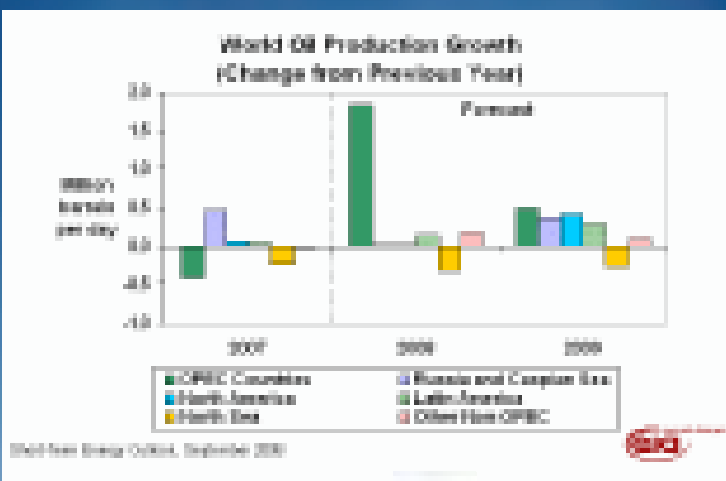
#### پتروشیمی

کاهش بهای جهانی نفت در بازارهای بین المللی بر صنایع پایین دستی از جمله صنعت پتروشیمی نیز تاثیر مستقیم دارد؛ به طوری که با هر دلار کاهش قیمت، مقداری نیز از قیمت مواد پتروشیمی کاسته می شود. صنعت پتروشیمی در هزاره سوم با تولید مواد پایه و محصولات میانی مورد نیاز، ساخت مواد تخصصی جدید و همچنین ادامه تولید مواد پلاستیکی معمولی به یقین خواهد توانست قدرت از دست رفته خود را باز یابد. بر اساس مطالعات اخیر، ارزش محصولات عمده پتروشیمی خاورمیانه در افق سال ۲۰۲۵ حدود ۱۵۲ میلیارد دلار

	Production Secondary Sources			
	Feb-08	Mar-08	Apr-08	May-08
Algeria	1,065	1,066	1,066	1,066
Argentina	874	875	874	875
Australia	1,664	1,664	1,664	1,664
Brazil	2,709	2,709	2,709	2,709
Canada (C.P.A.S.)	1,711	1,712	1,711	1,711
China	2,072	2,041	1,828	1,861
Costa	626	626	626	626
Domestic Production	10,000	10,001	10,000	10,001
United Arab Emirates	2,709	2,709	2,709	2,709
Uruguay	2,709	2,709	2,709	2,709
<b>Total</b>	<b>27,441</b>	<b>27,441</b>	<b>27,441</b>	<b>27,441</b>

جدول ۲ میزان توسعه ظرفیت تولید (هزار تن) اتیلن در کشورهای خاورمیانه و از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۱

کشور	ایران	کویت	عمان	قطر	عربستان سعودی	ترکیه	امارات	کل خاورمیانه
ظرفیت تولید	۷۲۱۸	۹۲۰	۹۰۰	۲۵۹۵	۸۴۳۵	۱۲۰	۱۴۹۰	۲۱۶۷۸



برآورد شده است. در این بین سهم ایران از این ظرفیت براساس سرمایه‌گذاری ۲۰ ساله، ۵۰ میلیارد دلار تعیین شده است. بر همین اساس ارزش جهانی ظرفیت محصولات عمده پتروشیمی در این مدت ۸۲۰ میلیارد دلار برآورد می‌شود و این در حالی است که ارزش ظرفیت محصولات عمده پتروشیمی خاورمیانه در آغاز برنامه ۲۰ ساله ایران (۱۳۸۴) ۲۵ میلیارد دلار بوده که سهم عربستان، ایران و دیگر کشورهای خاورمیانه به ترتیب ۵۱، ۱۲ و ۳۷ درصد از این مقدار عنوان شده است. همچنین در این مدت ۳۳۳ میلیارد دلار ارزش ظرفیت محصولات عمده پتروشیمی تولیدکنندگان جهانی بوده که سهم ایران از این مقدار ۰/۱۹ درصد تعیین شده است. هرگونه تغییر و تحول در اوضاع اقتصادی و سیاسی منطقه خاورمیانه و حتی تغییر نفت خیز می‌تواند باعث تحولات پیش‌بینی نشده در بازارهای جهانی مواد پتروشیمی شود. براساس پژوهشی که به تازگی از سوی یک موسسه تحقیقاتی در امارات متحده عربی صورت گرفته است، تا سال ۲۰۱۰ بالغ بر ۲۰ درصد از کل مواد پلیمری و اولیه پتروشیمی توسط کشورهای منطقه خاورمیانه تولید و روانه بازارهای جهانی خواهد شد. این در شرایطی است که ۲۰ سال پیش در این منطقه تقریباً هیچ نوع مواد پتروشیمی برای عرضه به بازارهای بین‌المللی وجود نداشت. از طرف دیگر کارشناسان معتقدند که توسعه صنعت پتروشیمی در خاورمیانه به عواملی مانند: اشتغال، تولید ناخالص داخلی، شرایط جمعیتی، درآمدهای نفتی، میزان تولید و درآمد ناشی از صادرات گاز، توسعه ظرفیت تولید، امنیت، دسترسی به فناوری‌های پیشرفته و جدید و تامین منابع مالی مورد نیاز بستگی دارد. جدول ۲ میزان توسعه ظرفیت تولید (هزار تن) اتیلن در کشورهای خاورمیانه را از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۱ نشان می‌دهد. واقعیت امر این است که منطقه خاورمیانه توانایی آن را دارد که در بلندمدت بر بازارهای جهانی مواد پتروشیمی اثرگذار باشد. ذکر این نکته نیز خالی از لطف نیست که بدانیم ۴۶ درصد از محصولات پتروشیمی خاورمیانه به شرق دور و کشورهای آسیایی، ۲۰ درصد به کشورهای حاشیه خلیج فارس و خاورمیانه، ۱۴ درصد به اروپا، ۱۰ درصد به ایالات متحده آمریکا، و مقداری نیز به استرالیا و آفریقا صادر می‌گردد.